

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เมื่อพิจารณาการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ ของประเทศแล้ว เป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่สำคัญที่สุด เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาของชาติ ทั้งนี้เพราะ เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นการศึกษาภาคบังคับที่เป็นบริการของรัฐซึ่งจัดและสนับสนุนให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน (ศรีสมร พุ่มสะอาด. 2530 : 1) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข (กรมวิชาการ. 2532 : 1) การจัดการศึกษาสิ่งที่สำคัญอันดับแรก คือ การพัฒนาความสามารถของนักเรียนทุก ๆ คนให้เจริญเติบโตตามศักยภาพ การที่จะพัฒนาความสามารถของแต่ละคนได้ จะต้องผ่านกระบวนการเรียนการสอนอันจะต้องอาศัยองค์ประกอบที่จำเป็น 4 ประการ คือ หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน และสถานที่เรียน ถ้าขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้ยาก และในองค์ประกอบทั้ง 4 ประการนี้ ครู นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เนื่องจากครูเป็นผู้พัฒนาองค์ประกอบตัวอื่น ๆ และยังเป็นผู้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กโดยตรง (อัปสร มีสิงห์. 2534 : 12) การสอนจึงเป็นกระบวนการที่ใช้ชักนำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เพื่อจะได้บรรลุความมุ่งหมายของการศึกษาต่อไป การที่จะบรรลุตามความต้องการของหลักสูตรได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพการสอนหรือตัวผู้สอน (ไพศาล หวังพานิช. 2523 : 4) ดังนั้น

ครู จึงเป็นตัวจักรสำคัญ และมีบทบาทสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา โดยถือว่าหัวใจของความเป็นครู คือ การอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นคนดี มีความรู้ในวิชาการทั้งหลาย ทั้งปวง

ด.ก. เทนจิโร่ คุโรชิมา
การสอนจึงจัดได้ว่า เป็นภารกิจที่สำคัญของวิชาชีพครู การสอนเป็นศิลปะที่ครูแต่ละคนเลือกมาใช้ให้เหมาะสมแก่สภาพการเรียนการสอน การประเมินประสิทธิภาพการสอนของครูนั้นประเมินได้ 2 ลักษณะ คือ ประเมินกระบวนการ (Process) กับประเมินผลผลิต (Product) การประเมินกระบวนการมุ่งที่พฤติกรรมของครู ส่วนการประเมินผลมุ่งไปที่ผู้เรียน ว่ามีพฤติกรรมในทางที่ีความสามารถเพิ่มขึ้นหรือไม่ อันเป็นผลมาจากความพยายามของครู (อุทุมพร ทองอุไทย. 2523 : 16) ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีการประเมินคุณภาพนักเรียนประถมศึกษา กันอย่างกว้างขวาง เพื่อนำผลไปพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา การประเมินส่วนใหญ่ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แสดงถึงมาตรฐานของโรงเรียน รวมทั้งคุณภาพหรือความสำเร็จในการเรียนของนักเรียน โดยใช้แบบทดสอบความรู้ด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว ทำให้ครูเร่งส่งเสริมด้านวิชาการ และแทบไม่มีเวลาที่จะส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะอื่น ๆ ครูมักจะเน้นให้นักเรียนท่องจำเพื่อทำคะแนนได้ดี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2533 : 30) อนึ่งในด้านการสอนจากการสำรวจสภาพการเรียนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 พบว่าในด้านวิธีการสอน ครูใช้วิธีสอนแบบวิธีการอภิปรายประกอบการซักถาม และส่วนใหญ่ไม่เห็นกระบวนการกลุ่มมักจะเน้นการทำงานเป็นรายบุคคล วิธีการดังกล่าวเป็นการเพาะนิสัยการทำงาน แบบมุ่งเพื่อตัวเอง นักเรียนจึงทำงานกลุ่มไม่เป็น มุ่งแข่งขันเพื่อความก้าวหน้าของตนเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่คุณลักษณะของนักเรียนที่คาดหวังไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ และเจตนารมณ์ของหลักสูตรประถมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2522 : 156) เอกวิทย์ ฅ กลาง (2530) ทำการวิเคราะห์ประสิทธิภาพและคุณภาพของการศึกษา สรุปว่า เราได้เปลี่ยนหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2521 ปัญหาในปัจจุบัน คือ หลักสูตรใหม่แต่การสอนเป็นวิธีเก่า เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้งคุณภาพการศึกษา ไม่ได้ช่วยให้เด็กรู้อะไรดีนัก การพัฒนาโดยเนื้อแท้แล้ว

ขึ้นอยู่กับระเบียบวิธีสอนและการวัดผล เราควรปรับปรุงวิธีสอนให้เหมาะสมแก่กาลสมัย และสอนให้ถูกหลักวิชานั้น ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครูนั้น ในปี 2530 กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ (2530 : 47) ได้ศึกษาและวิเคราะห์สมรรถภาพของครู ที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรประถมศึกษา โดยให้ครูประถมศึกษาทำการประเมินตนเอง พบว่า โดยส่วนรวมครูประเมินสมรรถภาพทั่วไปของตนเองอยู่ในระดับดี ส่วนพฤติกรรมการสอนยังใช้เทคนิคการสอนแบบบรรยาย ส่วนพฤติกรรมการสอนที่อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ได้แก่ ลักษณะคำถาม ประเภทคำถาม และลักษณะการเสริมแรง ดังนั้นครูยุคใหม่ซึ่งเป็นยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้า จำเป็นที่จะต้องมีความสามารถในการสอน โดยจะต้องทำการสอนในห้องเรียนให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย ครูจะต้องมีทักษะและกลวิธีต่าง ๆ ในการสอน เพื่อทำให้นักเรียนสนใจในบทเรียนแล้วจึงจะเกิดผลดีแก่การเรียนของเด็ก

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมา ชี้ให้เห็นว่า คุณสมบัติบางประการในตัวครูย่อมส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2535 เพื่อนำผลจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นแนวทางให้ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ได้นำผลของการศึกษานี้ไปพิจารณาประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นให้สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการใช้ครูได้ตระหนักถึงองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษา และหาวิธีการพัฒนา ส่งเสริมผู้ที่จะเป็นครูให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่ส่งเสริมให้ครูมีประสิทธิภาพในการสอน
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญ ที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาลักษณะขององค์ประกอบที่สำคัญ ด้วยตัวแปรที่อธิบายองค์ประกอบ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครู
2. เข้าใจความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนของครู
3. ช่วยกระตุ้นให้สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการใช้ครู และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เช่น ผู้บริหารที่อาจจะใช้ผลของการศึกษานี้ไปใช้เป็นแนวทางฝึกอบรมครูผู้สอน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ในด้านต่าง ๆ 5 ด้าน ดังนี้

1.1 การจัดการกระบวนการเรียนการสอน

1.2 การใช้จิตวิทยาการเรียนรู้

1.3 การวัดและประเมินผล

1.4 บุคลิกลักษณะของครู

1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ที่ทำการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่

1 - 6 ปีการศึกษา 2535 จำนวน 3,492 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ที่ทำการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่

1 - 6 ปีการศึกษา 2535 จำนวน 471 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น
(Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ครูประถมศึกษา หมายถึง ข้าราชการครู ที่ทำการสอนในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ในปีการศึกษา 2535

2. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดทำการสอน
ในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก

3. ประสิทธิภาพการสอนของครู หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติ
การสอน หรือดำเนินการสอนในหน้าที่ของครู เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่
กำหนดไว้ได้อย่างดี โดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ได้จากแบบสอบถาม

4. ข้อคำถาม หมายถึง ข้อความหรือประโยคที่มีเนื้อความเกี่ยวข้องกับ
ประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นตัวแปรที่ใช้ใน
การวิเคราะห์องค์ประกอบ

5. ตัวแปร หมายถึง ลักษณะต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยให้ครูมีประสิทธิภาพ
การสอน

6. องค์ประกอบ หมายถึง กลุ่มของตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงกว่า 0.40000 อยู่บนองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเพียงองค์ประกอบเดียว หลังจากหมุนแกนองค์ประกอบแบบออร์โธโกนอลแล้ว ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.40000 นี้ให้เห็นว่าตัวแปรนั้นมีความแปรปรวนร่วมกับองค์ประกอบนั้นถึงร้อยละ 16 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับปานกลางที่ยอมรับได้ (อุทุมพร ทองอุไทย. 2532 : 118)

7. การจัดกระบวนการเรียนการสอน หมายถึง ขั้นตอนและพฤติกรรมของครูที่ใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น การวางแผน และการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้กิจกรรมเสริมทักษะ การใช้สื่อการสอน การใช้ทักษะและเทคนิคการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก

8. การใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ หมายถึง การประยุกต์จิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้ในการสร้างบรรยากาศที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

9. การวัดและประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบและกำหนดระดับความสามารถในการเรียนรู้ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และเมื่อสิ้นสุดการสอน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2533

10. บุคลิกลักษณะของครู หมายถึง ลักษณะเฉพาะบุคคลที่แสดงออกมาในสถานการณ์หนึ่ง ๆ จนเกิดเป็นนิสัย หรือสัญลักษณ์อันเด่นประจำตัว ที่ส่งผลต่อการสอน เช่น ท่วงทีวาจา พฤติกรรม การแสดงความคิดโดยการกระทำ

11. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หมายถึง ความผูกพันทางด้านจิตใจระหว่างครูกับนักเรียน

12. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง ความมากน้อยของจำนวนนักเรียน แบ่งเป็น 3 ขนาด ตามเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณประจำปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 5) ดังนี้

12.1 ขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่
301 คนขึ้นไป

12.2 ขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่
121 - 300 คน

12.3 ขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่
1 - 120 คน